

DR. FR. SLÁMA: Pán Lysé Hory *Národní pověst o Ondrášovi i Jurášovi*

Tato slova přivedla purkrabího do náramného ohně . Zat' al pěstě a zvolal:

" I ty zpupný chlope selský! Víš s kým mluvíš? Za svou hubu prostořekou pocítíš můj hněv!"

" Nejsem já zpupný chlop, ale věrný svému pánu fojt. Pan hrabě rozsoudí."

" A či ty chceš rovnat se mně, ty mluvko neuctivý?" Pan hrabě rozsoudí! Ovšem že rozsoudí, ale poznáš, jak rozsoudí! Prozatím pro neuctivé chování proti vrchnosti vyplatit ti dám pětadvacet hned, a chceš-li, mám tu chlapů dost, kteří tě budou lískovkou obsluhovat ještě déle, až zkrotneš!"

" Nejsem člověk nejsprostší, abych za svou dávku poctivou poslouchati musil nadávky a hrozby plané -"

" Ticho!" vykřikl zuřivě purkrabí a vztekem jen hořel. " Hned tě poslušnosti naučím. Chlapci, pojďte sem! Svažte ho a zavolejte biřice!"

Chlapci chtěli se vrhnouti na starce, kterému ani ve snu by napadlo, že s ním, starým fojtem janovským takto jednati by mohli. Vytřeštil oči divoce, postavil se na obranu a rukama mlátil kolem sebe celou silou.

" Pryč ode mne, vy hlupáci! Čí nejste též ze selské krve? Já jsem dědičný fojt z Janovic! jak dnes mně, tak zrobí on zejtra vám! Pryč ode mne!"

A sluhové panští slyšíce muže sestárlého takto mluvíti, pozbyli odvahy, vykonati, co kázal purkrabí.

" Co neslyšíte chlapci? Všechny vás vyženu a na vojnu pošlu. Rychle ho povalte!"

" Kdo se mne dotkne, toho rozdrťím!" hrozil fojt.

" Jeho povalte, a odevzdáme ho panu hraběti, aby nás neutiskoval."

Sluhové by ovšem byli raději poslechli fojta než purkrabího. Ale když purkrabí vyskočil po ručnici, která na stěně visela a znovu rozkazoval, tu sluhové vrhli se předce na fojta.

Stařec bránil se vši silou, tloukl sebou na vše strany a pohmoždil sluhy zámecké. Ale konečně předce byl povalen k zemi a násilně vysvlékán. Když ho svazovali do provazů, vykřikl stařec: " Kletba tobě, ty nespravedlivý kate! Co mně děláš, toho za nedlouho sám dožiješ!"

Položili ho na lavici. Stařec pokořený, poníženy, ač pevně spoután, ustavičně sebou trhal. Provazy ovšem protrhati nemohl. Kdyby jeho syn Ondráš aspoň tu byl, aby viděl na vlastní oči, čeho panský úředník za bílého dne dovolil si na starém poctivém fojtovi!"

" Jak se leží urozenému pánu? " posmíval se purkrabí d'ábelsky spoutanému starci. " Zkrotneš selská pýcho, hned počne výplata. Hle, jak tu leží ten selský zemánek! Naučím já tě poslušnosti. Jen mé milosti a svému stáří děkuj, že malý trest ti dávám! A teď prvních patnáct

celou silou počítejte - je to za selskou pýchu!"

Výplata počala. Purkrabí sám dohlížel, aby rány byly citlivé. Přivázán k lavici, ubíjen, stařec stenal. Při každé ráně zdálo se mu, že vypouští ducha.

Purkrabí kázal přinést vodu a polít selského "zbojníka". Báł se, že by nevyčkal stařec ani konce výplaty. A všech pětadvacet dostati musil.

Když vypočítali patnáct, zdálo se biřicovi, že ztýraný stařec již dodělal. Rychle na něho nalili opět vody a vyčkávali, až se vzkřísí. A jakmile zbadali, že ještě žije, ihned na novo pan purkrabí kázal počítat, to prý za synka Ondráše.

Když počítáno bylo čtyřadvacet, stařec sebou už ani nehýbal. Chtěli ho opět vodou oblévati, ale panu purkrabímu bylo již mnoho čekání. Zameškalt' skoro půl hodiny k vůli jedinému mizernému sedlákovu a to mu byla velká ztráta. " Jen rychle doložte!" zvolal netrpělivě. " Zdechne-li, není ho škoda!"

" On už nedýchá!" mínil biřic, chtěje zachovati ubohého fojta aspoň poslední rány.

" Či dýchá neb nedýchá! Vpalte mu ji jen!" vzkřikl nelidský purkrabí. A když stalo se po jeho rozkazu, pan purkrabí potom rychlým krokem ubíral se do své kanceláře. Psal právě na vyšší úřady dlouhý spis, jak obyvatelstvo věrně je oddáno svému panstvu a vychvaloval obecnou spokojenost. Neopomenul vylíčiti též své zásluhy vlastní o blaho lidu poddaného.

*

XXVI. Zráce Pětráš

...Pětráš rychlým krokem vycházel. Na nohou měl krpce, na těle huni, na hlavě širák. Za ním vyběhla mladá babka, na jejímž čele z pod šátku, zakrývajícího vlasy, vyčníval čepeček. Rukou pravou zastírala si oči, neboť fortušku neměla, a plačky pronesla: " On němůže s vámi, celú noc něspal a celý deň robil v leše! Dyť tu máš dost iných chlopův!"

" A tys šumná babka!" polichotil jí Ondráš, nahlédnuv jí do tváře. " Škoda, že máš hloupého chlopa. nechť zůstane on doma, ty půjdeš s námi, a aby měl památku na pány a portáše, chlapani - rozuměli jste?"

Chlapani rozuměli. Hnali se na podstínek, aby odtamtud' přinesli lavici. Pětráš domysliv, že tato lavice neznamena nic příjemného, dal se na útěk. Nedlouho utíkal. Ondrášho dohnal, povalil k zemi a za velkého nářku Pětrášky přivázán byl Pětráš k lavici, aby se nemohl ohánět a výplatě se protivit. A když Ondráš svým čarovným obuškem vyčaroval pět jaderných ran, vysvětloval zrádnému sedlákovu: " Těchto pět poslal ti hrabě Pražma!"

" To je mýlka!" bránil se Pětráš. " Já dycky věrný poddaný hraběcí!"

" Žádná mýlka!" odporoval Ondráš " či nevíš, že hrabě trestá jen své věrné poddané? Bendo, tu máš obušek!"

A potom vyplácel Benda. Povýplatě dověděl se Pětráš, že mu tento další bolestný dar poslán byl od purkrabího Prchlíka.

" Od milostivého pana purkrabího !" nařikal Pětráš. " Jaktěživ sem mu neukřivdil a dycky ho bráním proti chlopům, dyž mu nadávají !"

" Už vidím", pohněval se Ondráš, že zaslužíš ještě pět. " Vlčku, per ho!" A Vlček pral a když dopral, hlásil Ondráš Pětrášovi: " teď jsme tě očistili od hříchů, kterých jsi se zrádný chlope dopustil na selském stavu. Zejtra běž poděkovat se do Frýdku na zámek a zlíbej tam pánům všechny ruce i nohy za dobrodiní, které ti proukázati dali portášovským obuškem !"